

Za kruhom.

Spisal *Fran Voglár.*

„**P**rav čudno se mi zdi, da Reberščakovega danes ni v šolo,“ pripomni učitelj, ko prečita imena učencev iz razrednice po abecednem redu. „Kaj mora biti vzrok, da danes Rudolfa ni? Saj je dosihdob prav redno prihajal v šolo in vselej je vstopil veselega obraza v učilnico. Kdo ve, kje je?“

Učenci molče, nihče ne ve odgovora učiteljevemu vprašanju.

O, da bi vedeli pridni součenci, zakaj Rudolfa ni bilo v šolo! Kdo li je marljivega učenca oviral, da ga ni bilo v šolo, kamor je korakal sleherni dan poln radosti, hrepeneč po zlatih naukih, ki mu jih je za mladino vneti učitelj polagal z očetovsko skrbjo v srce?

Prav priljubljen je bil nadarjeni učenec med svojimi součenci. Ni bil takšen, kakršni so tisti poredneži, ki se spotoma v šolo in iz šole grede zlobno preganjajo in hudobno pretepavajo, da se pošteni ljudje zgražajo nad njimi, temveč delal je čast šoli. Navzet zlatih naukov, kakor čebela sladkega medu, je vselej domov grede zbral součence-sosede okolo sebe ter se z njimi pogovarjal o vsem tem, kar so slišali v šoli. Večkrat je na tak način njegovim zvestim spremljevalcem potekel čas, da so se prijetno čudili, ko so dospeli tako hitro domov.

Ali danes ga ni bilo. Jako so ga pogrešali.

Rudolf je moral ostati doma. Vselej ga je bolelo, kadarkoli ga je zadela ta nepravilnost, dasiravno le redkokdaj ni prisostoval pouku. Če je le mogel, je vselej izkušal preprosiiti starše, da so ga pustili v šolo. A če sama prošnja ni pomagala, je poizkusil še z drugim pripomočkom, ki je navadno vselej učinkoval. Ganljivo namreč je prebral ljubim staršem „Zvončkovim“ čitateljem znani berilni sestavek o „Pridni Roziki“. Za šolo tako vnetemu otroku so starši naposled privolili v prošnjo in ga pustili v šolo. S solznimi očmi mu je večkrat rekel oče, ves ganjen od takih pretresljivih prizorov: „Ljubo dete! Vidiš, koliko pomanjkanja trpimo, kako ubožni smo, da celo glad že sili v sobo! Preživljamo se s tem, kar služi moja desnica. Ker je obdelovanje polja zaradi materine bolezni zaostalo, sem te hotel obdržati doma, da bi pomagal materi pri težavnem delu. Ali tvoja prošnja me je ganila do srca. Prav rad te pustim v šolo, ker vem,

da se boš pridno učil in da boš le tem potom prišel do blaginje. Saj drugega ti ne morem dati. Bogastva nimam. V tem času, ko nas je obiskala bolezen, te komaj preživljam. Sedaj ti naj bi pa vzel še najdragocenejše, kar ti nudi šola! Ne, ne! Le idi!“ Tudi materine rosne oči so nedolžnomilo zrle na ljubo dete kakor bi hotele tudi pritrditi očetovim besedam, rekoč: „Le idi, sinko, da boš kdaj srečnejši nego so tvoji starši!“

A danes Rudolfa ni zadržalo domače delo doma, temveč zadržala ga je najbridkejša usoda, ki more zadeti mladega človeka. Preljubi oče namreč za več dolgih let ostaviti svoje drago domače ognjišče in oditi v daljno tujino z a k r u h o m, ki ga bo pošiljal iz bogate tuje dežele ubogim ostalim svojcem. Res, jako bridka usoda za mladega Rudolfa, ako še pomislimo, da je očeta najbolj ljubil. Pri otrokih je že tako, da imajo nekateri očeta rajši, a večina otrok ljubi mater nad vse. Tudi Rudolf je imel mater jako rad. Gotovo bi storil vse zanjo. A oče se mu je s svojo ljubeznivostjo tako prikupil, da je nekoč očitno pokazal, da ima njega nekoliko rajši od matere. Nekega dne so mu namreč starši dali na prosto voljo, jeli hoče iti z materjo v mesto, kjer ni bil še nikoli, ali z očetom v gozd po drv. In veste, kam se je odločil? Z očetom v gozd. Jako ga je mikalo v mesto, a ko se je spomnil, da mu bo dobri oče pustil goniti vole, je bila odločitev kaj hitra.

Zato je bil pa danes tem žalostnejši, ko se mu je jela uresničevati bridka slutnja, da ga bo morda za vedno ostavilo skrbno očetovsko oko.

A priti je moralo tako. Ni bilo druge pomoči. Sila kola lomi. Treba je iti z a k r u h o m.

Rudolfovi starši so bili jako ubožni. Sreča ni jim bila mila, odkar so si ustanovili lastno ognjišče. Nesreča za nesrečo jih je obiskovala. Imeli so tedaj, ko se jim je rodil prvi sin, Rudolf, še nekoliko posestva s hišico. A prigodilo se jim je skoraj prav tako kakor Jobu. Malone da niso izgubili vsega. Ko je pri sosedu nastal ogenj, jim je upepelil borno bivališče. Pozneje so jih zadele še druge nesreče. Nekoč jim je poginila živina. In ni dolgo temu, ko je komaj ozdravila mati od dolge mučne bolezni. Vse te nesreče in vrhutega še bolezni so stale mnogo denarja. Ubogi mož ni mogel vsemu kaj. Da bi lažje preživljal svojo rodovino, se je odločil, da gre k rudarjem. V bližini njegovega doma je bila visoka gora, ki so izpod nje kopali premog. Sosedje Rudolfovih staršev so bili izvečine vsi rudarji. Težavno je delo v rudokopih. Kdor ni poizkusil tega naporega dela sam, temu se niti ne da dopovedati, kaj se pravi, delati pod zemljo. Z besedo se niti ne da približno opisati, kakšne težkoče prenašajo rudarji. Človek mora poizkusiti sam, potem šele dobi pravi pojem o rudarstvu. Tudi se človek težko privadi temu delu, ako že od mladih nog ne okuša trdega kruha rudarjevega. Zato je pa Rudolfov oče opravljal svoj novi posel jako težko. Toliko, da je živel. Opustil bi že zdavnaj to delo, a smilila se mu je rodovina, ki bi morala prijeti za beraško palico, ako bi jo ostavil še on. Tudi nikakršno drugo delo mu ni nudilo toliko zaslužka kakor le-to. A zaraditega je moral pa tudi bolj trpeti. Ženi se je ljubi mož

večkrat smilil v srce, ko se je vrnil časih zvečer, zopet drugkrat zjutraj domov, ves izmučen in legel takoj k počitku. Dostikrat se mu ni niti ljubilo jesti. A svoje ljubeznivosti do sina ni izgubil. Večkrat ga je vzel k sebi v prostih časih ter se z njim pogovarjal prav po očetovsko. Izpraševal ga je to in ono, kaj je delal podnevi, če je bil priden, kaj se je v šoli učil itd. Kako vesel je bil oče sinovih jasnih odgovorov! Le-ti so ga časih pomladili tako, da se je čutil v svojem uboštvu večkrat prav srečnega. Kako lepo je bilo videti, kadar sta si sin in oče privoščila takih srečnih uric. Časih sta se v svojih razgovorih tako razvnela, da sta popolnoma pozabila na svoje gorje, ki ju je tlačilo dan za dnevom. Da, to so bile najsrečnejše ure za očeta in sina. Nekega večera sta kramljala še posebno veselo. Oče je namreč vprašal sina, kaj se je lepega naučil v šoli. Takoj mu dečko začne pripovedovati, da je učitelj govoril o gori, kjer koplje oče dan za dnevom premog. Učitelj je pravil, koliko morajo trpeti rudarji v rudnikih. Tam ne vidijo ves dan ljubega solnčeca. Večkrat jim preti nesreča, da, celo v vedni nevarnosti so, da jih gora ne zasuje in jih ne zagrne v prezgodnji strašni grob. Ubogi rudarji morajo v vroči globočini, kjer je navadno blatno in mokro, v tesnobnem rovu, na hrbtu ležeč ali drugače sklonjeni, kopati rudo. „Vedel je tudi gospod učitelj,“ nadaljuje Rudolf, „da so naši vaščani skoro vsi rudarji. Ljubi ate, tudi ti si rudar! Ti gotovo veš,“ nadaljuje sinko skoraj z rosnim očesom zvečer pred očetovim slovesom v tujino, „je-li res tako naporno rudarjevo delo?“

„Da, da, ubogo dete,“ odvrne oče, ki so mu šle otrokove solze in besede do srca. Komaj se je premagoval ubogi mož, da ni pokazal notranjega duševnega boja otroku. Dejal mu je kratko: „Rudolf, pozno je že, in jutri se jaz odpravim na dolgo pot, pojdiva spat.“ Molče sta šla h počitku. Kako hitro je Rudolf zaspal in kako rajskosladko je spal vso noč ter prijetno sanjaje, kako se vozi z očetom črez hribe in doline in celo po širokem morju, po tujih krajih. Toda oče ni mogel dolgo zaspati. Odbila je že davno enajsta ura, ko se ga je polotil spanec. In na vse zgodaj je že bdel. Mučile so ga skrbi, kako bo potoval z domenjenimi sosedi.

Zmenili so se namreč sosedje-vaščani, da odidejo daleč v tujo deželo, kjer lahko služijo, kakor so čuli, mnogo več denarja nego doma. Tudi Rudolfovega očeta je misel na boljši zaslužek prisilila, da se je odpravil v tujino za kruhom.

Zato pa ta dan ni bilo Rudolfa v šolo. Dejal je, da gre z očetom. Nikakor ga ni hotel ostaviti. Slednjič se je vendar vdal toliko, da ga spremi do kolodvora, ker mu je oče obljubil, da se kmalu vrne.

Toliko solzá menda ni pretočil še svoj živi dan in toliko bolečin še ni prebil Rudolf kakor ta dan, ko je odhajal oče. Že prejšnje dni je bil ves pobit. To so opazili tudi njegovi sošolci. A na dan ločitve je pa žalost priklopala do vrhunca.

Ko je zapazil, da oče resno misli, in ko je mati pripravljala očetu popotnico, tedaj so se mu vlile po vročem licu solze, debele kot kaplje. Pretresljiv prizor se je nudil, ko so se oče, mati in sin morda zadnjič pod

domačo streho v solzah objemali ter ihteli, ne da bi izpregovorili le besedice. Le zdajpazdaj si čul pretrgane besede: Ate — mama — Rudolf!

Prišli so sosedje, in z njimi je odšel Rudolfov oče. Pogledal je še enkrat nazaj na ljubo svoje domovje in ko si je obrisal solze, je korakal ob strani spremljevalca sina in sosedov v svet za kruhom. Tiho je stopala družba ubogih vaščanov po ozki poti do vlaka, ki jih v nekoliko minutah odpelje od predragih svojcev. Tiho, vtopljen v misli, je zdajpazdaj kdo izpregovoril besedico. Tudi Rudolf je izpraševal očeta, in ta mu je prigo-varjal, naj bo priden, naj sluša mater ter ji pomaga. Iz tujine mu pošlje kmalu kaj lepega. Tudi v šoli naj se pridno uči ter mu naj ob koncu šolskega leta pošlje šolsko naznanilo. Jako ga bo veselilo, ako zve, da lepo napreduje. Vzel je oče košček listka ter nanj nekaj napisal in naročil Rudolfu, da odda listek gospodu učitelju.

Kmalu so dospeli do kolodvora. Tu jih je že čakal vlak. Težko sta se ločila oče in sin. Dolgo sta si slonela v objemu. Zadnjič še poljubi oče Rudolfa ter skoči na vlak, ki zazvižga in zbeži z neznansko hitrico.

Dolgo je gledal Rudolf za vlakom, ko se je ta že zdavnaj skril za ovinkom.

Drugi dan je Rudolf zopet prišel v šolo. Oddal je očetov listek gospodu učitelju. Na listku si čital:

„Rudolf Reberščak me je spremljal na kolodvor, ko sem odpotoval v Nemčijo na Vestfalsko. Prosim lepo, imejte potrpljenje z otrokom, skrbite zanj, kolikor je v Vaši moči, ker sedaj nima očeta.

Vedno Vam bom hvaležen.

Z Bogom!

Leopold Reberščak.“

Pozneje je pravil Rudolf gospodu učitelju, da je oče srečno dospel tja, kamor je bil namenjen in da v kratkem pošlje materi nekaj denarja.

Žigatov Primož.

Spisal Ivo Trošt.

„Narobe svet je bil in bo!“ tako je ponavljal Primož in prav je trdil, dasi so ga šteli med tiste redkosejane vaščane, ki se jim suče pod klobukom eno kolesce premalo ali pa preveč. Prav je govoril Primož, si zapalil tobak v vivčku pod nosom in molčal. Saj molče tudi veliki misleci, ko preudarjajo kako veliko misel, ki bi premenila ali vsaj znatno predrugačila sedanji red ali bolje: nered na svetu.

Molk je zlato. Zato je Žigatov Primož največ molčal in največ mislil, toda mislil je vedno — s celim obrazom: usta so se mu širila in ožila ob vivčkovi cevki, povešala in zopet dvigala, kakor če bi s kredo